

ЦИСАНА МУРУСИДЗЕ - ЧЛОВИЋ

ДВЕ ПЕСМЕ РАДОВАНА ЗОГОВИЋА НА ГРУЗИЈСКОМ ЈЕЗИКУ

О блиским везама Грузије, још у прастара времена, са земљама класичног истока (Асирско-вавилонским, Хети, Урарту), говоре многи споменици културе и историјски подаци исписани на клинастом писму. Грузија је такође од прастарих времена имала блиске везе са Западом, посебно са старим Хеленима. О томе сведоче не само антички аутори већ и познате легенде као што је легенда о Аргонаутима, о њиховом путовању у Колхиду у потрази за златним руном. Друга легенда коју је хеленски свет прихватио из Грузије, створивши непоновљиву уметничку креацију у генијалној трагедији Есхила, јесте легенда о Прометеју-Амиранију, прикованом за стену кавкаских литица (Грузијска легенда се зове "Легенда о Амирану").

Грузијска литература постоји пуних 15 векова (најранији писани споменик културе који је до нас стигао потиче из петог века).

У културној историји средњег века Грузије, 12. и 13. век представљају златно доба. Ту спада стваралаштво великог грузијског песника Шота Руставелија (1166-1250), који је крајем 12. века заблистао на небу светске поезије са својим генијалним епским спевом "Витез у тигровој кожи". (Написан је између 1196. и 1207. и има близу 1510 стихова у шеснаестерцу.) У овом епском спеву Ш. Руставели, који је иначе био савременик Светог Саве (чак постоји претпоставка да су се лично срели), антиципирао је многе теме које су се тек касније појавиле у ренесансној литератури Европе. Песник задивљује својом филозофском дубином, узвишеним духом, превазилазећи друштвени оквир свог времена, испевавши универзалне странице о љубави и пријатељству, као основним полугама људске егзистенције. Поред тога, поетика Руставелија одише правим хуманизмом који и дан-данас звучи као наш савремени хуманистички императив. Из свих тих разлога, може се рећи да је Ш.

Руставели први ренесансни песник, 100 година пре Дантеа (1265-1321), који је своју "Божанствену комедију" писао почев од 1304. г. Појава Ш. Руставелија била је природан израз вековима акумулираног духовног богатства грузијског народа који је захваљујући баш том духовном богатству не само опстао на историјској ветрометини између три империје (персијске, отоманске и руске) него је и сачувао свој језик, своју азбуку, своју самосвојну културу и свој неуништиви ведар, ритуалан и скептичан дух.

Позната је изузетна гостољубивост Грузијаца. Међутим, на плану духовног гостопримства они су јако селективни. Само праве вредности могу да уђу у тај културни простор. Посебно су Грузијци осетљиви кад се ради о поезији, јер су они, као и Црногорци, епски народ коме је поезија права вокација живота, дубоко утемељена у национално биће.

Од југословенских песника на грузијски језик су преведени следећи аутори: М. Крлежа ("Ноћ у селу"), Г. Крклец ("Идила", "Страх"), Т. Селишкар ("Јесења ноћ"), М. Клопчич ("Отац рудар"), Р. Зоговић ("Јаблан пред прозором", "Далеко од Мирке, вјeverици"), О. Давичо ("Ђелија"), В. Поповић ("Изгубљена песма"), Т. Младеновић ("Ноћ пред одлазак"), М. Бор ("Зли људи"), Д. Костић ("Соча"), Б. Ћопић ("Песма о погинулом борцу"), Ј. Каштелан ("Камена жалба"), С. Јаневски ("Свадбена песма"), Б. Конески ("Тешкото"), В. Парун ("Волим", "Благосиљам тај дан"), А. Шопов ("Очи"), С. Раичковић ("Песма траве", "Спавачи"), И. Сарајдић ("Швајцарска"), Љ. Симовић ("Чаробна песма", "Господарима"), М. Павловић ("Оплакивање Смедерева", "Почетак песме"), Д. Секулић ("Околина"), В. Милошевић ("Суза"), М. Дреновац ("Балада"), И. Лалић ("Смедерево"), Д. Трифуновић ("Чист ваздух"), В. Петровић ("Зашто и како", "Орач"). Посебан одјек у грузијској културној јавности је имала поезија Десанке Максимовић ("Крвава бајка") која је нашла пут до срца грузијских читалаца.

Велику пажњу у литерарној јавности Грузије је изазвала поезија Радована Зоговића, који је у зборнику југословенских песника заступљен са две песме: "Јаблан пред прозором" и "Далеко од Мирке, вјeverици". Ове песме на грузијски језик препевала је позната песникиња Медеја Кахидзе, истински осетивши снажан и интиман свет песника Радована Зоговића, верно дочаравши читаоцу његове надахнуте песничке строфе. У препеву песме "Јаблан пред прозором" М. Кахидзе снажно и сугестивно обликује свој доживљај метафоре о непокорном јаблану, дубоко утемељеном у земљу ("Заривши стопало у земљу на три сежња") и устремљеном ка зениту. Преводац се истински потрудила да верно пренесе неколико ауторових слојева о усамљености људске судбине, о души која се брани од самоће у додиру са природом. Тај песнички додир са јабланом, са "јединим пријатељем", што пркосно стоји пред прозором ("Зелен и рошљив, кречен к'о шљива пролећна")

и својим зеленим грањем доноси пролеће, а тиме сугерише нови живот и ново трајање, аутор превода обликује као своју исконску тему која до бола прати космичку патњу "разапетог и уклетог песника" Р. Зоговића.

Занимљив је сам преводилачки приступ Медеје Кахидзе. То је пут слободног превода када се не преводи свака реч, сваки придев и сваки песнички облик, већ, држећи се суштине песме, на другом језику ствара нови облик оригинала, верно преносећи мисли и осећања аутора. У исто време својом формом, ритмом и римом, држећи се духа језика и сензибилитета читалаца, преводилац креира песму као оригиналну песму, а не превод. Р. Зоговић своју песму почиње тако што у трећем лицу говори о јаблану "Он је мој садашњи пријатељ без узмака, једини гост мој, поборник и спорник". Медеја Кахидзе узима песничку слободу да се јаблану обрати директно: "пријатељу драги, једини, оданијег од тебе никог не нађох". На тај начин епска песма Р. Зоговића добија карактер непосредног и присног песниковог дијалога са јабланом. У том дијалогу песнички лик јаблана активније делује на песника и подстиче на другачија размишљања баш због директног дијалога. Поред тога, у преводу, песма "Јаблан пред прозором" има и другу метрику, доста различиту од оригинала. Ако у оригиналу песник Р. Зоговић слободно варира метрику од дванаестерца до петнаестерца, на грузијском поменути песма се строго држи осмерца, који изузетно динамично тече, уоквирен у богату палету рима. Мора се рећи да ова песма у преводу врло добро комуницира са читаоцем, са лакоћом изазива читав сплет емотивних доживљаја који се употпуњује богатством песничких симбола, слика, метафора...

Поред ових несумњивих квалитета, мора се констатовати да се, у односу на оригинал, у преводу донекле изгубила драматика коју Зоговић једноставно и сугестивно постиже помоћу два аутономна тока. Једна је линија јаблана са својим битисањем, а други су песникова лична драматична преживљавања. Баш та два паралелна тока као индиректни дијалог у средишњем делу песме, стварају напету атмосферу када драматика достиже кулминацију коју Р. Зоговић сугестивно дочарава у следећим стиховима:

И кад се, усходан, од зида зиду одбијам као омча
ил' човјек што омчу и веже и клати сам у себи, -
он уврне лишће, он склопи гране, он се скопча
и маше кажипрт: да се не би, да се не би!

Ил' жбир дозлогрди. Тад он, презрив и узбуђен,
разлакти цараду - и прозор заклони мрском пришту.
Сад опет, олујан, куца у прозор. Отварам. И он уђе
грананама, гнијездима - птицама што се бишту.

Управо ове две строфе са својом богатом мисаоном структуром и песничким сликама, нису у преводу добиле адекватну форму, чиме је песма изгубила доста у односу на оригинал. Но и поред тога што је у преводу изостало доста нијанси и песничких опсервација, ипак се може рећи да "Јаблан пред прозором" грузијском читаоцу аутентично и верно дочарава мисаони и емотивни свет резигнираног песника кога за нове окршаје надахњује јаблан, доносећи "мирис олује и кишан кисик". Такође целина превода добро усмерава читаоца да ову песму Р. Зоговића доживи као метафору у непокорном и пркосном трајању човека и ствараоца, изложеног свим животним недаћама и притисцима, попут јаблана који стоји на киши, кисне, чисти се, дубоко устремљен и уземљен." Врло сликовито и снажно, Медеја Кахидзе је у завршници изразила ту надахнуту поруку аутора Р. Зоговића о вечитој човековој тежњи, о вечитом идеалу о "уземљености" у тло и "устремљености у зенит". Захваљујући томе, грузијски читалац не губи ону димензију коју има читалац оригинала, а то је - да се дрво јаблана уздиже да га доживљава као библијско дрво живота.

У лирској песни "Далеко од Мирке, вјеверици", песник Р. Зоговић открива нам потпуно нову страницу у својој души, пуну мушке нежности и суптилних емоција. Песник се непосредно обраћа малој веверици која стално стрепи, "Ослушкује срце у стаблу, уморна и мокра". Аутор изузетно сликовито дочарава узнемиреност веверице, динамику њеног физичког кретања и стални страх од непознатог. На сву устрепталост веверице песник одговара својим рефреном: "Не бој се, не стрепи - јер ја сам Миркин отац" или: "Ја сам Миркин отац - а Мирка воли вјеверице". Замисао песника да своје бриге, љубав и стрепње према вољеној малој Мирки изрази у обраћању веверици даје овој песни шарм дубоко доживљене искрене емоције која се не стиди своје инфантилности. Све је то аутентично превела и пренела грузијском читаоцу М. Кахидзе, која и у овом случају слободно интерпретира песму. Међутим, та слобода се ни једног тренутка не сукобљава са оригиналом, него напротив, преводилац у изванредно нађеној ритмичкој форми, са разиграним римама, скоро до танчина дочарава сваку песничку нијансу великог мисаоног и емотивног света Р. Зоговића.

Ове две песме су кап у песничком мору Р. Зоговића, али грузијски читалац ипак у њима успева да осети и доживи делић снаге и лепоте његове поезије.

Преводити Р. Зоговића је доста тешко, јер је његова поезија мисаона, његови песнички ликови су сажето и прецизно одабрани, али у исто време они носе шири асоцијативни спектар. Његов стих је врло сложен, пун судара мноштва животних тема и песничке перцепције аутора.

Као закључак може се рећи да су ове две песме добар почетак, упознавања грузијске читалачке публике са великим и значајним опу-

сом Р. Зоговића као песника. Ко зна, можда ове две песме, као прве ласте, треба да наговесте долазак стваралаштва Р. Зоговића на простор Грузије у његовом свеукупном обиму: као прозног писца, публицисте, књижевног историчара и књижевног теоретичара.

Цисана Мурусидзе - Чолович

ДВА СТИХОТВОРЕНИЯ РАДОВАНА ЗОГОВИЧА НА ГРУЗИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

Находясь на границы Европы и Азии, Грузия своими корнями принадлежит византийской цивилизации и таким образом является неразрывной частью европейской культуры. О духовной связи Грузии с Западом, особенно с древней Грецией говорят известные легенды; Легенда об Аргонавтах, повествует о путешествии в Колхиду, (как известно, Колхида является западной частью Грузии). Вторая легенда которую приняла древняя Греция из грузинской мифологии, сотворивший бессмертное художественное произведение в гениальной трагедии Эсхила, является легенда про Прометейа - Амирани, прикованном на высокой скале Кавказа. (Грузинская легенда известна под названием "Легенда об Амиране").

Грузинская литература существует 15 веков (первое литературное произведение дошедшее до нас создано в пятом веке.)

Большой расцвет грузинской культуры, полностью отраился в творчестве гениального поэта Шота Руставели (1166-1250), который, в поэме "Витязь в тигровой коже" (написана между 1196 и 1207 гг), воспел бессмертные страницы о любви и дружбе. Глубина философской мысли, гуманизм и художественное мастерство этого произведения выдвигают великого Руставели как поистине первого поэта Возрождения, сто лет до появления Данте Алигиери (1265-1321).

Многим известно чрезвычайно гостеприимство грузинского народа, но в плане духовного гостеприимства Грузини очень взыскательны. В свое духовное пространство они "впускают" только поистине настоящих художественных произведений.

На грузинском языке переведены произведения известных югославских поэтов, среди которых находится Радована Зогович. В сборнике югославских поэтов он представлен двумя стихотворениями: "Тополь под окном" и "Далеко от Мирки, белки", в переводе Медеи Кахидзе.

Глубоко почувствовавший внутренний мир Зоговича, поэтеса Кахидзе внушительно передала грузинскому читателю художественную сущность его поэзии. В переводе "Тополь под окном" Медея Кахидзе тонко передала-

ет мысль об одиночестве и о том как соприкасаясь с природой, человек преодолевает духовное одиночество.

В методике перевода М. Кахидзе чувствуется свободный подход. Зогович стихотворение начинает обращением в третьем лице, а Кахидзе к тополю обращается напрямую, создавая таким образом непосредственный диалог. Она не переводит каждое слово, каждый образ, но полностью передает суть стихотворения создавая как бы новое оригинальное произведение, а не дословный перевод оригинала.

Отмечая несомненный успех Кахидзе в интерпретаций образной структуры стихотворения Зоговича, нужно сказать что на грузинском языке, в какой то степени потеряно драматическое ощущение автора, которое он создает помощью паралельного развития двух тем. Одна тема представляет тему Тополя, его существование в природе, а другая тема передает сугубо личное переживание самого автора. Именно развивая те две линии и сталкивая их, в кульминации стихотворения автор достигает драматическое напряжение. Богатство мысли и поэтическая образность тех строф Зоговича, в переводе не получили соответственную форму. Но несмотря на это замечание, в переводе Кахидзе всетаки верно выражается самая суть стихотворения, в коорой выражается метафора о непоколебимом духе человека, наперекор всем препятствиям и неполадкам.

В финале стихотворения Медея Кахидзе вдохновенно передает поручение Радована Зогович о вечном человеческом идеале - об укорененности губоко в землю и устремленности в небо. И потому, заканчивая чтение, читатель воспринимает Тополь как древное, библическое дерево жизни.

В лирическом стихотворении "Далеко от Мирки, белки" Радован Зогович раскрывает интимный уголок своей души, где обитают теплота и нежность. Автор очень образно передает вечную взбудораженность белки, ее динамичекие движения и большой страх перед постоянной неизвестностью.

И здесь М. Кахидзе творчески подашла к оригиналу и очень точно перевела все образы и нюансы автора Р. Зоговича. При том надо подчеркнуть то что, поэтическая свобода Кахидзе не только не нарушает художественную структуру автора, но почти полностью передает лирическую гармонию стихотворения. Блестящей формой ритмом и рифмой, Медея Кахидзе чутьем истинного художника передала все нюансы, богатство мысли и эмоциональную образность творческого мира Радована Зоговича.

В заключении можно сказать, что эти переводы означают начало знакомства грузинского читателя с большим творческим опусом Зоговича. Может быть два стихотворения, как первые ласточки, предвосхищают "поход" творчества Радована Зоговича в Грузию, в полном, всеобъемлющем объеме, как поэта, писателя, публициста, историка и литературного теоретика.